

**Використання деяких методів контролю знань учнів на уроках
музично-теоретичних дисциплін у мистецьких школах**
Ольга Костянтинівна Кучер
завідувачка відділу теоретичних дисциплін, викладач
КЗПСО «Мистецька школа №2 ім. О. К. Глазунова»
м. Одеса, Україна

У статті висвітлюється питання різноманіття методів та форм контролю знань учнів, проаналізовано доцільність і ефективність їх використання у навчальному процесі на уроках музично-теоретичних дисциплін у мистецьких школах.

Ключові слова: методи контролю знань, пізнавальний інтерес, тестові завдання, опитування, анкетування.

The article covers the issue of diversity of methods and forms of control of students' knowledge, analyzes the feasibility and effectiveness of their use in the educational process in lessons of music theory in art schools.

Key words: methods of knowledge control, cognitive interest, test tasks, surveys, questionnaires.

Перевірка знань, умінь та навичок учнів є необхідною складовою навчального процесу. Основними функціями контролю за успішністю є: діагностична, стимулююча, виховна, освітня, розвиваюча. Перевірка знань дозволяє констатувати якість засвоєння учнями навчального матеріалу, з'ясувати динаміку успішності й ступінь розвитку основних розумових операцій, надає можливість виявити проблемні ділянки в роботі, зафіксувати вдалі методи та прийоми, проаналізувати та скоригувати зміст навчання. Мета даної роботи – розглянути методи та форми контролю знань учнів та визначити їх доцільність і ефективність у використанні на уроках музично-теоретичних дисциплін у мистецьких школах.

У типових навчальних програмах з дисциплін «Бесіди про мистецтво» і «Музична грамота та практичне музикування» для моніторингу рівня навчальних досягнень учнів рекомендовано застосовувати форми поточного та підсумкового контролю. Поточний контроль відбувається на кожному уроці в різних формах з метою актуалізації знань учнів та коригування педагогічних прийомів і методів та дозволяє відстежувати особистісний розвиток дитини, визначити рівень досягнення результатів навчання, зазначених у модулях (міні модулях).

Підсумковий контроль здійснюється по завершенню перших трьох років навчання у формі річного комплексного заходу з дисциплін «Музичний інструмент» і «Музична грамота та практичне музикування», що дозволяє визначити рівень досягнення результатів навчання. Наприкінці четвертого року навчання проводиться підсумковий контрольний захід у формі комплексного іспиту-співбесіди з дисциплін «Музична грамота та практичне музикування» та «Бесіди про мистецтво» (з обов'язковим виконанням творчого завдання) [1].

М. М. Фіцула серед методів контролю і самоконтролю учнів, які забезпечують перевірку рівня засвоєння знань, сформованості вмінь і навичок виділяє методи усного контролю (спостереження, бесіда, інтерв'ю, опитування), письмового контролю (анкетування, тестування), практичної перевірки, самоконтролю, а також методи самооцінки [4]. Подібну класифікацію зустрічаємо у І. П. Підласого. Вчений вважає, що серед методів контролю успішності учнів часто вживаються масові опитування, які проводяться за певним планом. Ці питання можуть бути усними (інтерв'ю) або письмовими (анкетування) [3]. Ягупов до методів педагогічного дослідження відносить спостереження, експеримент, метод запитань (бесіда, інтерв'ю, анкетне опитування, тестування) [5].

Як зазначає М. М. Фіцула, найпоширенішим у шкільній практиці є метод усного контролю. Завдяки цьому виду опитування учні вчаться логічно мислити, аргументувати, висловлювати свої думки грамотно, образно, емоційно. Усне опитування здійснюється у певній послідовності: формулювання вчителем запитань; підготовка учнів до відповіді та викладу своїх знань; корекція і самоконтроль викладених знань у процесі відповіді, аналіз і оцінка відповіді. За рівнем пізнавальної активності запитання чи завдання є репродуктивними (відтворення вивченого), реконструктивними (застосування знань у дещо змінених ситуаціях); творчими (потребують застосування знань і вмінь у значно змінених (нестандартних) умовах, перенесення засвоєних принципів доведення (способів дій) на розв'язання складніших мислиневих завдань. Запитання для усної перевірки поділяють на основні, додаткові й допоміжні. Основне запитання передбачає самостійну, розгорнуту відповідь. Додаткові запитання ставлять для уточнення, як учень розуміє певне питання. Допоміжні запитання допомагають учневі виправити помилки. За формою викладу розрізняють запитання звичайні і запитання у вигляді проблеми або задач.

У навчальному процесі практикують індивідуальне, фронтальне та ущільнене (комбіноване) усне опитування. Індивідуальне опитування передбачає розгорнуту відповідь учня на оцінку. Метою фронтального опитування є перевірка знань, умінь і навичок одразу багатьох учнів. На практиці фронтальне та індивідуальне опитування нерідко поєднують. Ущільнене (комбіноване) опитування дає змогу перевірити знання відразу кількох учнів: один відповідає усно, решта – виконує певні завдання.

Доцільно залучати учнів до оцінювання знань однокласників через рецензування відповідей. Для цього на дошці записують основні питання, за якими слід рецензувати. На уроках повторення практикують взаємне опитування учнів: діти самостійно формулюють запитання, на які відповідає викликаний учень. Все це сприяє активізації пізнавального інтересу, уваги учнів, виховує справедливість та об'єктивність при оцінюванні знань один одного. [4].

Організуючи спостереження можливо мати його план, встановити термін, фіксувати результати. Воно повинно бути систематичним. Спостереження можна вважати науковим методом педагогічного дослідження у тому разі, коли воно не обмежується констатацією фактів, а стає основою наукового обґрунтування природи педагогічних явищ. Експеримент від спостереження відрізняється активним втручанням дослідника в педагогічну ситуацію, який планомірно маніпулює однією або кількома змінними, а також реєстрацією супутніх змін у поведінці досліджуваного об'єкта.

Бесіда – метод отримання інформації за допомогою словесного спілкування. Застосовується як допоміжний метод педагогічного дослідження для уточнення висновків зроблених на основі інших методів, зрідка як самостійний для одержання первинної інформації. Вимоги до методу бесіди: чітке визначення мети; чітке планування системи запитань індивідуальним особливостям вихованців, її динамічність (тобто зміст запитання має залежати від змісту відповіді вихованця). Для результативності бесіди необхідно створити сприятливу атмосферу, виявляти педагогічний такт, уміти запротоколювати бесіду. Різновидом бесіди є інтерв'ю (від англ. зустріч, бесіда), під час якого дослідник ставить заздалегідь сформульовані запитання у певній послідовності й записує відповіді співбесідника [5].

Отже, метод усної перевірки знань сприяє встановленню контакту між учителем і учнем, дає змогу стежити за його думкою всьому класу, виявляти прогалини в знаннях учнів і відразу їх виправляти. Крім того, в процесі опитування одного учня відбувається повторення, узагальнення і систематизація знань цілим класом. Однак, цей метод перевірки знань має й недоліки: потребує багато навчального часу, збуджує нервову систему опитуваного учня, буває суб'єктивним.

Суть методу письмового контролю полягає у письмовій перевірці знань, умінь та навичок. Здійснюється у формі контрольної роботи, твору, переказу, тестових завдань, анкетування, самоконтролю, самооцінки. Самоконтроль і самооцінка застосовуються до тієї частини знань, умінь і навичок, рівень засвоєння яких можуть легко визначити самі учні (формули, факти тощо) [4].

Метод анкетування передбачає отримання інформації від більшої кількості опитуваних. Анкети можуть бути відкритими (передбачають довільні відповіді на запитання); закритими (до запитань пропонують варіанти готових відповідей на вибір опитуваного); напіввідкритими (крім обрання однієї із запропонованих відповідей можна висловити й власну думку); полярними (потребують вибору однієї з полярних відповідей типу «так» чи «ні», «добре» чи «погано» та ін. [3].

Анкета – впорядкований за змістом та формою набір завдань, підготовлених у вигляді опитувального листа. Надійність даних анкетного опитування залежить від таких умов: відповідності запитань програмі дослідження, його завданням; вилучення «зайвих» та відбору необхідних запитань; дотримання правил розвитку теми (на початку прості запитання, далі – складніші запитання, ще далі – найбільш складні (відповіді у вільній формі), під кінець – знову прості); якості формулювання запитань, їх однозначності; чіткості варіантів відповідей (у закритих запитаннях); достатнього простору для відповідей на відкриті запитання; відсутності будь-яких натяків на бажану відповідь; наявності контрольних запитань [5].

Метод тестового контролю передбачає використання спеціально розроблених завдань і проблемних ситуацій з метою випробування учня на певний рівень знань, умінь, загальну інтелектуальну розвиненість. Тестові завдання можуть бути подані у формі спеціальних карток, малюнків, задач-шарад, ребусів, кросвордів, запитань. Екзаменаційні білети також можна складати у формі тестів. Учні на тестові завдання відповідають за допомогою розставлення цифр, підкреслення потрібних відповідей, вставлення пропущених слів, знаходження помилок тощо [4].

Отже, письмова перевірка забезпечує високу об'єктивність, сприяє розвитку логічного мислення, цілеспрямованості. Учень при письмовому контролі більш зосереджений, глибше вникає в суть питання, обмірковує варіанти вирішення побудови відповіді. Письмовий контроль привчає до точності, лаконічності, зв'язності викладу думок [3].

Таким чином, аналізуючи різноманітні методи контролю знань учнів ми дійшли висновку щодо необхідності поєднання їх у навчальному процесі, а також пошук нових інноваційних методів та форм у цьому напрямку. Постійна пошуково-дослідницька діяльність викладача, творчий підхід до навчального процесу сприятиме, на наш погляд, вирішенню одного з основних завдань мистецької освіти – формуванню пізнавального інтересу учнів до музичного мистецтва.

Література

1. Жалдак М. П. Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Музична грамота та практичне музикування» елементарного підрівня початкової мистецької освіти / М. П. Жалдак, Л. В. Портова, В. О. Проваторова. – К., 2019. – 65 с.
2. Житнік Т. С. Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Бесіди про мистецтво» елементарного підрівня початкової мистецької освіти / Т. С. Житнік, І. В. Копилковська, Т. М. Корнакова. – К., 2020. – 75 с.

3. Підласий І. П. Педагогіка початкової школи: підручник [Електронний ресурс] / І. П. Підласий. – 2010. – Режим доступу: <http://ibib.ltd.ua/neravnomernost-razvitiya-26112.html>.
4. Фіцула М. М. Педагогіка: посібник / М. М. Фіцула. – К.: Академія, 2002. – 528 с.
5. Ягупов В. В. Педагогіка: посібник / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.